

KRISTUS V 20. STOROČÍ

RUDOLF STEINER

GA 69c

Kolín nad Rýnom, 6. mája 1912

V súčasnosti sa každý, kto prednáša o Kristovi, stretáva s rôznymi názormi. Tie spadajú zhruba do dvoch hlavných skupín a rečník ich musí brať do úvahy, najmä ak plánuje hovoriť na túto tému v zmysle určenom pre dnešnú večernú prednášku. Teda v rovnakom zmysle, v akom sa tu predtým riešili iné otázky a iné problémy. Mám na mysli, samozrejme, duchovné vedecké alebo antropozofické hľadisko.

Prvá skupina názorov je taká, ktorá sa pevne zakladá na predpoklade, že Kristus je skutočnou silou v živote. Dalo by sa to nazvať náboženské hľadisko, ktoré majú všetky kresťanské vyznania spoločné. Pri bližšom štúdiu však zistíme, že bez ohľadu na to, aké liberálne a tolerantné sa to môže zdať v niektorých ohľadoch, má len malý význam pre akýkoľvek iný pohľad na Krista, len pre svoj vlastný pohľad. Rôzni zástancovia náboženského stanoviska jednoducho nie sú ochotní pripustiť, že akýkoľvek pokrok v myslení o Kristovi je možný.

Iný pohľad je tiež názorom dôkladne oddaných moderných hľadačov pravdy. V súlade s istým vedeckým trendom tvrdí, že štúdium udalosti Krista, toho, čo sa údajne odohralo v Palestíne na začiatku kresťanskej éry, ak by sa vykonávalo rovnakými spoľahlivými historickými metódami, aké sa používajú pri štúdiu iných udalostí, nepotvrďuje predpoklady o Kristovi.

Uvedomujeme si, že tento spôsob nazerania na veci si už dlho získava priazeň. Vieme tiež, že v priebehu posledných storočí sa

čoraz viac kládol dôraz na porovnávanie evanjelií a že nezrovnalosti, ktoré v nich ľudia objavili, ich prinútili usúdiť, že evanjeliá nemožno brať ako historické dokumenty. Po dlhom období pokusov o získanie trochu spoľahlivého obrazu Krista Ježiša z evanjeliových správ sa dnes v Nemecku aj inde stalo veľa ľudí, ktorí sa nevedia zladiť s rozprávaním o historickom Ježišovi alebo o historickej Kristovej udalosti. ich vedecké svedomie. Takže nachádzame súčasné pozície siahajúce od vyčleňovania tých faktov v evanjeliách, ktoré možno historicky dokázať, až po úplné odmietnutie historického Krista Ježiša. To vyvolalo názor, že hoci Kristus môže žiť aj dnes pre nábožensky založených ľudí, ktorí cítia, že ich viera ich k Nemu pozdvihuje, pre stále dôslednejšie sa rozvíjajúcu vedu musí Kristova myšlienka, pojem Krista, úplne zaniknúť. Mnoho ľudí je v súčasnosti presvedčených, že Kristova sila nebude v budúcnosti hrať vôbec žiadnu úlohu, hoci tí istí ľudia v žiadnom prípade neveria, že niekedy príde deň, keď sa náboženstvo pre ľudstvo stratí.

Niektoré fakty doby však spôsobujú, že sa zdá nepravdepodobné, že viera, o ktorej som hovoril, sa potvrdí ako pravdivá, pretože si môžeme všimnúť zvláštny jav. V dnešnej dobe to zďaleka nie sú len nábožensky založení a ľudia, pre ktorých sa evanjeliá ukázali ako zdroj pozdvihnutia a vzdelávania, ktorí hovoria o niečom, čo má povahu Kristovej myšlienky. Vážni, vzdelaní a pravdu milujúci muži vkladajú celú svoju dušu do toho, aby poukazovali na niečo, čo možno identifikovať iba ako Krista. Je príznačné, že moderný americký voľnomyšlienkar Ferguson, ktorý vyjadruje to, čo cítia mnohí jeho súčasníci, môže povedať, že Kristus je opäť „priekopníkom nového veku“, ktorý zjednotí Európu a Ameriku a s najhlbším porozumením nazrie do duše každého človeka. bytie – že On je jediný a jediný správny človek pre súčasnosť. Ferguson, človek inak známy svojimi slobodomyselnými názormi, hovorí o Kristovi presne tak, ako keby išiel od jedného človeka k druhému a mal na nás priamy vplyv. Voľne uvažujúci duchovia tak začínajú

pociťovať Kristovu Bytosť priamo spojenú s moderným ľudstvom. Aj keď sa tomu zatiaľ venuje malá pozornosť, zistíme, že táto tendencia, toto hľadanie sily, ktorú možno nazvať jedine Kristom, zabezpečí pokrok. John Fiske, muž, ktorý urobil maximum pre ďalší darvinizmus v Amerike, uviedol, že všetky náboženstvá presadzujú dve základné pravdy. Prvým je, že všetky veci spolu súvisia. Toto je pravda, ktorú hlása každé náboženstvo, ktorú nemôže poprieť žiaden premýšľavý človek. Druhá pravda je, že to, čo nazývame dobro a zlo, pochádza zo síl, ktoré sú mimo ľudského ducha.

Výslovne citujem týchto mužov, pretože obaja sú to osobnosti, ktorých celé myslenie a cítenie je pevne zakorenené v prítomnosti, ale neuspokoja sa s vonkajším pohľadom na vec. Namiesto toho sa prepracovali k hlbším silám existencie. Sily pôsobiace vo svete nie sú len fyzikálne a chemické, ale majú aj duchovný charakter.

Pre toho, kto zastáva svoj postoj k duchovno-vedeckému pohľadu na svet, sa práve charakterizovaný pojem Krista javí len ako prvé svitanie, príprava na niečo celkom iné, čo ešte len príde. Dúfam, že nebudem nepochopený, keď budem hovoriť o tejto prípravnej forme konceptu Krista v dvadsiatom storočí. Duchovná veda sa musí vyhýbať akejkol'vek škvrne sektárstva a iných podobných postojov, pretože jednoducho nepatria do tohto veku. Duchovný vedec zaujíma rovnaký postoj, keď hovorí o tom, čo má prísť v ľudskej evolúcii, ako prírodovedec, ktorý predpovedá zatmenie Mesiaca alebo prechod Venuše: nepreberá prorockú úlohu. V živote sú sily, ktoré možno duchovne skúmať presne v rovnakom zmysle, ako možno skúmať prírodné sily pôsobiace vo fyzickom svete.

Bude užitočné získať pohľad na minulú históriu Kristovej myšlienky, ktorá v priebehu storočí skutočne prešla obrovskými zmenami. Ak sa po nej vrátíme k jej pôvodu, prídeme na zvláštny fakt z prvých dní. Vidíme, že ľudové kresťanstvo sa šíri cez regióny

ovládané Rímom spôsobom, ktorý nám umožňuje povedať, že kým sa stará rímska kultúra rozvíjala medzi vyššími vrstvami obyvateľstva a potom upadala, vidíme tých, na ktorých život zanechal stopy, tých ktorých údelom bolo trpieť, pomaly a postupne si našli cestu do ľudového kresťanstva. Ježiš Nazaretský je čoraz viac idealizovaný až do takej miery, že sa naňho pozerá ako na božského. Rôzne vyznania, ktoré tvorili toto ľudové kresťanstvo, inklinovali viac k pocitom ako k myšlienkam a pojmom. Ale popri tejto populárnej forme nájdeme tých najosvietenejších duchov tej doby, ktorí sa zaoberali kresťanstvom a venovali svoje najvyššie myšlienky, svoje najvýznamnejšie koncepty odpovedi na otázku: „Kto je vlastne tento Kristus? Z množstva odpovedí týchto osvietených duchov vyberme jednu alebo dve na zváženie.

V gnosticizme, myšlienkovvej forme, ku ktorej antropozofia v žiadnom prípade neodporúča vracieť sa, ale jednoducho študuje ako fenomén minulých dejín, nachádzame mnoho rôznych odtieňov určitých vznešených konceptov, ktoré sa všetky sústreďujú v snahe pochopiť Kristovu myšlienku. V podstate sa to dá charakterizovať tak, že tento gnosticizmus, táto túžba pochopiť Kristovu ideu pomocou tých najušľachtilejších konceptov, je najúžasnejšou formou duchovného rozvoja. Samozrejme, tí, ktorí si osvoja moderný názor, že každý posledný aspekt ľudstva sa postupne vyvinul z nižších stavov prírody, zo zvierat a postupne stúpil od najprimitívnejších k stále vyšším živočíšnym formám, musia považovať gnostickú doktrínu za fantastický sen. Ale aj gnosticci sledovali evolúciu ešte ďalej ako moderný prírodovedec. Hovorili, že v dávnych dobách nachádzame obdobie, v ktorom boli na zemi prítomné všetky zvieratá, dokonca aj tie najvyššie, a človek ich mohol vidieť, keby tam bol v tom čase aj on. Gnosticci však mali na mysli obdobie evolúcie, v ktorom sa ľudská ríša ešte neobjavila, ale neúsúdili z toho, že ľudia sa vyvinuli zo zvierat, ale skôr, že neskôr zostúpili z duchovného

sveta. Tvrdili, že zvieratá, rastliny a minerály tiež pochádzajú z ducha. sa zhmotnil z duchovných sfér, takže duchovný pôvod musíme pripisovať aj zvieratám, rastlinám a minerálom. Ale bolo obdobie, keď človek ešte nenadobudol fyzickú podobu, čas, keď v duchovnom svete ešte len čakal na chvíľu, keď zem poskytne určité ďalšie podmienky, ktoré umožnia ľudský život tu. To neznamena, že človek v tom čase neexistoval. Človek existoval: nie však ako viditeľná entita, ale ako duchovná. Žil v duchovnom prostredí zeme, ale ešte naň nezostúpil, pretože vtedajšie podmienky neboli také, aby umožnili rozvoj ľudstva. Gnosticci teda predpokladali, že došlo k najdôležitejšiemu momentu neskoršiemu ako k zostupu ostatných kráľovstiev, keď titán zostúpil na zem. Bolo to gnostické presvedčenie, že ak by sa človek inkaroval s inými menšími kráľovstvami, jedna nanajvýš dôležitá stránka jeho bytia, to je schopnosť, ktorú poznáme ako slobodné, nezávislé ľudské myslenie, nerozvinulo by sa. Stručne povedané, človeku by chýbalo jeho skutočné ľudské ego, ktoré pôsobí v centre pozornosti smerom von do sveta a rozvíja sa medzi narodením a smrťou. Vývoj zvierat sa drží v určitých medziach, ale človek je schopný napredovať úplne iným spôsobom ako výsledok vzdelania a skúseností. Aby to dosiahol, povedal gnostik, človek vstúpil do dôvernejšieho spojenia s elementom hmoty, ako by to urobil, keby zostal neslobodnou bytosťou, závislou, ako ostatné stvorenia okolo neho boli pri narodení na jeho obdarovaní. Človek sa ponoril hlbšie do hmoty, aby sa stal menej závislým na tom, čo so sebou priniesol. Gnosticizmus zastával názor, že toto hlbšie zapojenie do hmoty sa udialo v určitom momente vo veľmi raných dobách, teda v momente, keď Biblia zobrazuje Pád, čo znamená práve opísaný pád do hmoty. Ale v žiadnom prípade sa neverilo, že každý impulz obsiahnutý v ľudskej povahe sa pripojil k tomuto zostupu; namiesto toho zostalo v duchovnom svete niečo ako nadľudský prvok. Kým ľudstvo toto všetko prežívalo, niečo, čo

bolo súčasťou človeka, ale nesprevádzalo ho v jeho zostupe, pretože sa tak hlboko ponoril do fyzického stelesnenia, zostalo v duchovných svetoch. Na svete teda bola stále prítomná časť človeka, ktorá tam prebývala, keď celé ľudstvo ešte žilo ako jedno v ríšach duchov.

Na základe týchto predpokladov potom gnostici pokračovali v štúdiu Kristovej udalosti. Istý moment, opísaný v Biblii ako Jánov krst, ich mimoriadne zaujal. Cítily, že človek, ktorého vývoj ho priviedol ku krstu, bol skutočne výnimočný človek, no predsa len ľudská bytosť. Potom, čo bol pokrstený, sa stalo niečo, čo je pre moderné mysle ťažké pochopiť. Možno si to môžeme predstaviť v tom zmysle, že nejednému človeku sa v určitom momente stalo niečo, o čom by mohol len povedať, že sa mu tým zmenil celý život. Mnoho ľudí datuje svoje životy od tohto momentu a cítia, že to bol život, v ktorom sa duchovne znovuzrodili. Toto je niečo, čo sa môže stať každej ľudskej bytosti. Ak si niekto predstaví túto skúsenosť povýšenú na jedinečný a konečný vrchol, pochopí, ako sa gnostici cítili ohľadom Jánovho krstu v rieke Jordán. Ten prvok ľudskosti, ktorý bol súčasťou človeka v prvých začiatkoch jeho rasy, ale ktorý čakal v duchovnom svete, teraz opustil túto ríšu a vydal sa na zem, aby sa usadil v jedinečnej ľudskej bytosti, Ježiš Nazaretský. Nasledujúce tri roky nebol Ježiš Nazaretský len zmenenou ľudskou bytosťou. Bol tým, v ktorom onen rezervovaný prvok ľudskosti, ktorý sa zachoval od samého počiatku pozemského života človeka, prebýval pre prípadnú plodnosť ľudstva. Inými slovami, Ježiš Nazaretský sa na tri roky svojho pozemského života stal nositeľom nadľudskej bytosti, Krista. Gnostici teda zastávali názor, že to, čo doteraz prebývalo v duchovnom svete, prišlo do ľudského tela ako semienko zasadené do zeme. Ako zasadené semienko, ktoré sa musí rozložiť, aby vyklíčilo, aj tento duchovný impulz vstupujúci do zeme musel pominúť, aby vyklíčil, ako semienko, do sto vyprahnutej tisícnásobnej plodnosti. Tento duchovný prvok musel prejsť

smrťou presne tak, ako zomiera semienko. Ďaleko od toho, aby znášala, sa vyliala do duchovno-evolučného prúdu zeme, kde bude žiť ďalej v mnohých druhoch plodov.

V gnostickej doktríne teda nachádzame prehistóriu ľudstva, ktorá viedla k okamihu Kristovho príchodu, a post-históriu po udalosti na Golgote. Sú to dejiny sústredené v živom pôsobení Kristovho impulzu, keď Kristus vstupuje do ľudských duší. Pre gnostika bol Kristov impulz skutočne celým obsahom histórie a zdrojom jej pokračovania. Ak sa tento pohľad zdá súčasnému mysleniu cudzí, treba konštatovať, že práve moderná prírodná veda, ktorej idey sú zafarbené materializmom až v počiatkoch, bude stále razantnejšie tlačiť vpred k pochopeniu a eventuálnemu uchopeniu reality, ktorá je základom Gnostický koncept.

Aby som ukázal, ako blízko je súčasnosť k opätovnému prevzatiu toho, čo ponúka gnosticizmus, dovoľte mi poukázať na nasledovné – niečo, čo je, samozrejme, len základným prvým krokom. Veda si dlho myslela, že stojí na pevných základoch. Vychádzajúc zo skutočne pôsobivého darvinizmu, cítil nutkanie tvrdiť, že všetko ľudské sa vyvinulo zo zvieracieho pôvodu a že hnacou silou tohto vývoja bol „boj o prežitie“. Hovorilo sa v ňom, že všetky rôzne stvorenia boli vypustené do života spoločne, ale upadli do boja s nie príliš prekvapivým výsledkom, že ako čas plynul, dokonalejšie druhy sa stávali lepšími z menej dokonalých. Človek bol konečným produktom tohto zdokonaľovacieho procesu. „Prežitie najschopnejších“ sa stalo sloganom darwinistov. Teraz sú však výskumníci pri svojom poctivom hľadaní faktov nútení prijať celkom iný koncept. Teraz hovoria, že keď znovu študujeme človeka a porovnávame ho s najrozvinutejšími zvieratami, v žiadnom prípade nemôžeme predpokladať, že sa vyvinul priamo z týchto druhov. Namiesto toho ho musíme vystopovať späť do prvotnej formy, ktorú už na Zemi nenájdeme. Títo výskumníci teraz veria, že takáto praveká forma kedysi existovala a že kým sa

človek a zviera vyvinuli pred ňou, urobili to dvoma rôznymi smermi. Vynikajúci vyšetровatelia odhalili ďalšiu skutočnosť. Kladú si otázku: Ako by sa človek mohol vyvíjať tak odlišne, ako sa vyvíjal, keď sa po celý čas vyvíjali aj zvieratá? Je zvláštne povedať, že nezasiahli „boj o prežitie“. Predpokladajú, že človek a jeho forma sa nachádzali na špeciálne chránenom mieste, kde mohol pokračovať za rovnakých podmienok, ktoré pôvodne priniesli túto formu, zatiaľ čo všetky ostatné tvory boli zachytené v klesajúcom trende. Preto je dnes človek vysledovaný späť do neviditeľnej prvotnej formy, ktorá sa vyvinula tak, ako sa vyvinula, pretože bola chránená v ríši, kde sa človek nemusel zúčastniť boja o prežitie. Títo výskumníci odoberajú iba jednu zostávajúcu fikciu. Veria, že ochranná ríša bola fyzicky vnímateľná lokalita.

Gnosticizmus tiež. nadobúda práve takú prvotnú podobu. Ale namiesto toho, aby si to predstavovalo tak, že existovalo na fyzickej úrovni, priraduje ho duchovnému svetu, ktorý mu v skutočnosti mohol poskytnúť ochranu.

Ak si niekto dokáže predstaviť, že človek bol neskorým kútikom zeme, môžeme si predstaviť aj nasledujúcu myšlienku. Pri sledovaní priebehu dejín zistujeme, že dovtedy nerozdelená ľudská rasa sa rozdelila na rôzne národy a rasy a že vzniklo mnoho rôznych vyznaní, z ktorých každá sa formovala v súlade s cítením určitej skupiny. V skorších dobách bolo ľudstvo tak konštituované, že človek mohol rozvíjať len to, čo mu bolo vštepené na základe príslušnosti k určitému kmeňu. Duchovná sila, duchovná bytosť, ktorá človeka urobila predovšetkým človekom, mu však umožňuje nájsť ľudskú bytosť vo svojom blížnom namiesto toho, čo z neho urobila dedičnosť. Človeku bolo treba túto schopnosť vrátiť. Bol to impulz, ktorý mohol byť znovu prijatý, až keď naň ľudstvo dozreje.

Stretávame sa teda so vznešenými a pozoruhodnými koncepciami evolúcie v prvých kresťanských storočiach. Treba povedať, že to,

čo sme svedkami v súčasnej prírodnej vede ako začiatok niečoho, čo musí nakoniec prerásť štádium Chrysalis, už gnosticci predpokladali v grandióznych koncepciách, ku ktorým dospeli, keď o týchto veciach uvažovali. To sa mohlo stať len preto, že v histórii človeka existuje niečo ako evolúcia.

Ak sa pozrieme späť do obdobia, ktoré je ešte bližšie k času zostupu človeka na zem, dostaneme sa k úplne inému druhu života duše. Pri porovnaní so súčasným životom duše musíme povedať, že ten je orientovaný na zmyslový a mozgom podmienený spôsob prežívania, kým skoršie časy nám priniesli úžasné dedičstvo poznania vo forme obrazov. Skutočnosť, že toto dedičstvo existuje, dokazuje to, čo duchovné vedecké výskumy tiež zisťujú, že je pravda, že ľudské duše nie vždy vnímali svoje okolie tak ako dnes, ale boli kedysi jasnovidné. V tom čase sa človek necítil tak zapojený do svojho vlastného ega. Namiesto toho mal pocit, že je neoddeliteľnou súčasťou všetkého okolo neho. Snový stav vedomia ho priviedol do hlbokého kontaktu s okolitým svetom. Spôsob, akým pračlovek poznával veci, spočíval v jasnovidnosti ako vo sne, ktorá mu odhalila ich tajomstvá. Bol to zážitok podobný snívaniu, ako ho poznáme dnes. Tak bolo možné, aby ľudstvo nedávno zostúpilo z duchovných výšin zažiť tajomstvá duchovného sveta v stave, ktorý možno nazvať jasnovidným snom. Evolučný pokrok však znamenal stále sa prehĺbujúci zostup človeka do fyzickej existencie, sprevádzaný stále ďalšou stratou tej starodávnej jasnozrivej schopnosti, hoci to netreba považovať za tragédiu. Lebo keby človek nestratil svoju starú jasnozrivosť, nikdy by nemohol postúpiť do štádia slobodného sebauvedomenia, ktoré jediné dávalo základ vedomej osobnej skúsenosti.

Strata starého jasnozrivého pohľadu, ktorý kedysi umožňoval prístup k tajomstvám duchovného sveta, prichádzala postupne. Dokonca aj vtedy, keď sa ľudstvo úplne udomácnilo vo fyzickom svete, jasnovidecké poznanie bolo stále udržiavané

nažive vo svätyniach, ktoré uchovávali dedičstvo dávnych mystérií, poklad múdrosti, ktorý sa k nim v priebehu vekov dostal. Potom, čo sa Kristova udalosť odohrala a vstúpila do prúdu zemskej evolúcie, gnostici stále hromadili ten odveký poklad múdrosti, ktorý ľudstvo získalo jasnozrivým vhľadom, a v súlade s ním vytvorili svoju predstavu o Kristovi. Ich koncept preto možno opísať ako reminiscenciu vedomostí nazbieraných v dávnych dobách, nie ako produkt slobodného, vedomého seactva. Na vysvetlenie fenoménu Krista jednoducho použili to, čo ľudia v staroveku poznali. Obdobie, počas ktorého gnosticizmus prekvital, sa zhodovalo s stmievaním jasnovideckého vhľadu. To znemožnilo tým, ktorí nasledovali, v stredoveku pokračovať v práci s dedičstvom gnostickej múdrosti ako prostriedku na pochopenie Krista.

Namiesto toho namiesto gnosticizmu nastúpilo niečo iné. Nájdeme ľudí, ktorí žili v storočiach po jeho zániku rovnako dychtiví pochopiť fenomén Krista, ale odteraz sa chcú spoliehať na svoje vlastné ľudské schopnosti porozumenia, na vedecký prístup. A vidíme, ako sa najosvietenejší duchovia stredoveku odvracajú od gnosticizmu k učeniu Aristotela, aby pochopili Krista.

Zistili, že boli nútení povedať, že Aristotelova koncepcia sveta ich v určitom bode zastavila, že skutočné duchovné chápanie Krista je mimo dosahu ľudského poznania.

V jednom ohľade však pohľad na svet zastávaný v stredoveku stojí na jednej z hlavných Aristotelových myšlienok. Aristotela by nikdy nenapadlo zájsť tak ďaleko, ako zašiel moderný materializmus. Keď sa pozrieme na jeho predstavu o tom, ako duša a telo spolupracujú, nenájdeme ho, že by sa prihlásil k takému presvedčeniu, že vnútorný život človeka je podmienený dedičnosťou, ktorá k nemu prichádza od rodičov, starých rodičov atď. skôr to, že každý človek narodený na svete dostane kvapku z oceánu božstva, aby sa zjednotil so svojím telom, že duša-

duchovné jadro sa vždy oddelí pred univerzálnym duchom a vstúpi do ľudských bytostí pri ich narodení. Ale Aristoteles, ktorý sa vyznačoval vlastnosťou, s ktorou sa v našej dobe stretával len zriedka, teda zvykom vyvodzovať skutočné dôsledky svojho uvažovania a skúmania, sa pri tomto bode nezastaví. Pokračuje v premýšľaní a dospeje k presvedčeniu, že keď duša prechádza bránami smrti, robí to ako dnes už dobre etablovaná entita a ako taká vystupuje do duchovného sveta. Hoci pred narodením neexistoval ako samostatná bytosť, po smrti žije ďalej vo svete ducha ako jednotlivec.

Aký druh posmrtného zážitku teraz táto duša podstupuje, ako to vidí Aristoteles? Nič, keďže jej chýba telo, ktoré by to umožnilo. Teraz je jeho jediným obsahom spomienka na jeho život na zemi. Žije ďalej vo večnosti a obzerá sa späť na svoj pozemský život s dobrom a zlom, ktoré vykonal, úplne oddaný spomienkovým obrazom.

Tu, v Aristotelovi, možno nájsť pôvod učenia o večnom treste v pekle. Začalo to v jeho koncepcii a preniklo to do katolíckej dogmy počas stredoveku. Dovoľte mi však hneď povedať, že pre Aristotela ako človeka svojej doby nebolo možné urobiť nič iné, než predstaviť dušu ako nemennú entitu odsúdenú navždy hľadiť na svoje pozemské skutky.

Moderná duchovná veda, antropozofia, samozrejme uznáva, že duša môže po smrti urobiť viac, než len obzerať sa späť, akoby v spomienkových obrazoch svojho predchádzajúceho pozemského života. Vie, že duša nemusí v tomto stave zostať navždy. Namiesto toho vidí, že človek, ktorý si so sebou berie do duchovného sveta, ako najkrajší plod svojej zeme zakúsi možnosť pretvárať alebo ďalej stavať na dobrých a zlých skutkoch, ktoré tu spáchal: ani nezostáva navždy v duchovnom svete. Skôr je znovuzrodený do novej inkarnácie a má príležitosti vypracovať si nejakú karmickú kompenzáciu za to, čo urobil alebo neurobil v predchádzajúcich životoch. Duša prechádza bránami smrti a berie so sebou impulz

hľadať ďalšie inkarnácie za účelom dosiahnutia rovnováhy. Aristoteles nemohol prijať takúto myšlienku, pretože si vždy myslel, že každé narodenie znamená odlúčenie duchovnej substancie na vytvorenie duše. Ale duchovná veda svedčí o tom, že náš súčasný život pochádza z minulých inkarnácií.

Možno teda povedať, že Aristoteles stál v ceste jeho vlastnému chápaniu. Ten, ktorého stredovekí mudrci nazývali „predchodcom Krista v chápaní prírody“, sa nedostal až k konceptu reinkarnácie. Vidíme, ako sa zastavil pred bodom v otázke nesmrteľnosti a ako pre neho bolo ovocím života len večné rozjímanie. Nevyhnutným výsledkom toho bolo, že ľudia nemohli nahliadnuť do duchovného sveta ani pochopiť podstatu Krista. Pre myslenie stredoveku Kristus zmizol do sféry viery, ktorá je uzavretá poznaniu. Odveká tradícia gnosticizmu sa nakoniec stratila. Aristoteles nemohol slúžiť duchovnému chápaniu Krista. Tak sa vytvorila hranica medzi tým, čo možno poznať, a tým, čo musí zostať vecou viery. Jedným z dôsledkov aristotelovskej myšlienky, ktorá žila ďalej, bola myšlienka večného utrpenia v pekle.

Ľuďom novšej doby zostávalo urobiť tretí krok v postupnom oslabovaní viery. Začali sa čoraz viac spoliehať na to, čo sa dá uchopiť fyzickými zmyslami. Vplyv tohto na koncept Krista bol v tom, že sa Kristus stal stále menej dôležitou postavou a prevládajúca idea Krista sa stala čoraz materialistickou. Tam, kde gnosticci kedysi prevzali duchovný princíp a kde stredovek zas zakúsil Krista v nálade najčistejšej viery a oddanosti, súčasnosť na začiatku kresťanskej éry nevidí ľudskú bytosť oduševnenú kozmickým prvkom, ale čoraz viac „jednoduchý muž z Nazareta“, muž viac-menej ako každá iná ľudská bytosť. Nikto si nepamätá nič z toho, čo gnosticci veštili. Ľudia chcú myslieť na Krista rovnakým materialistickým spôsobom, akým uvažujú o iných historických udalostiach. Skutočnosť, že Ho považujú za obyčajnú ľudskú bytosť, si vyžaduje použitie rovnakých metód na štúdium

Jeho vzhľadu, ktoré sa vo všeobecnosti používajú v bežnom historickom výskume.

Dalo by sa uznať, že historický prístup k celej otázke je jednoduchým východiskom, pretože čo môže byť jednoduchšie, ako vziať evanjeliá a ukázať, ako si navzájom protirečia! To redukuje veci na najjednoduchšie pojmy. Ale nemuseli by potom výskumníci predpokladať, že ich predchodcovia boli najväčšími hlupákmi všetkých čias, pretože si ani len nevšimli také zjavné rozpory?

V každom prípade, evanjeliá určite neboli brané ako škola, škola, ktorá umožňuje duši pozdvihnúť sa k duchovnému vnímaniu Krista. Nie je teda prekvapujúce, že história bola vtlačená do služby ako meradlo a že tu v Nemecku vyrástlo hnutie spojené s teológom Drewsom, ktoré úplne popiera Krista. Stalo sa tak práve vo chvíli, keď duchovná veda vstúpila na súčasnú scénu.

Duchovná veda dosvedčuje práve spomínanú skutočnosť, že ľudské bytosti a to, čo v sebe nesú, nie sú produktmi jedného života, ale mnohých minulých životov. Človek kedysi žil úplne v duchovnom svete. Potom ju opustil, aby zostúpil na zem, ale mal mať viac ako jeden život vo fyzickom tele. Keď počas obdobia stráveného v duchovnom svete strávil plody inkarnácie, opäť zostúpil do fyzického stelesnenia. Zákon, ktorý sa tu týka, bol často predmetom našej štúdie. Učí nás, ako hlboko je človek zapojený do celého prebiehajúceho procesu, ktorý nazývame história. Život začína dávať skutočný zmysel až vtedy, keď predpokladáme, že sme všetci žili na zemi, aby sme si zobrali to, čo nám bolo dané na začiatku, spravili to vlastným a potom sa s pochodom storočí ďalej rozvíjali smerom k ešte väčšiemu dokonalosti. Bližšie štúdium týchto záležitostí prináša na svetlo niečo celkom pozoruhodné, čo sa tu dá opísať ako poslanie človeka na zemi.

Dnes musím znova zdôrazniť, ako som to už tak často robil predtým, že vedomie, ktoré človek doteraz vyvinul, v žiadnom

prípade nedosiahlo svoju konečnú podobu. Človek môže skutočne vziať svoj rozvoj do rúk: správny duchovný tréning ho môže pozdvihnúť k duchovnému vnímaniu. To je celkom v rámci možností, ak školí svoju dušu v meditácii. Tak ako sa človek môže dostať upreným pohľadom na žiariaci predmet do stavu, keď si nič iné neuvedomuje (hoci to nie je odporúčaná prax!), tak dosiahneme cielený, ale v tomto prípade celkom slobodný stav, keď zámerne sústredíme všetku svoju pozornosť na nejaký duševno-duchovný obsah s vylúčením všetkého ostatného. Potom v našej duši začnú vyžarovať sily, prostredníctvom ktorých dosiahneme to, čo možno nazvať stav bez tela. Takýto človek je potom naozaj schopný zo skúsenosti povedať: „Už nevnímam očami ani nerozmýšľam mozgom. Prežívam ako duchovná bytosť, nezávislá od tela, vnímam, čo žije a má svoje bytie v duchovnom svete.“

Toto pozdvihnutie na úroveň duchovného vnímania možno dosiahnuť správnym vzdelávaním. Prísna disciplína, ktorá k tomu vedie, bola popísaná v niekoľkých mojich knihách.

Je ľahšie vstúpiť do duchovného sveta, ak si človek natrénoval svoj citový život, aby sa vyhol všetkým druhom prehnaného vzrušenia a emocionálnych stavov a reakcií. Človek, ktorý čelí svetu pokojne a vyrovnane, si v sebe uchováva nepremrhané rezervy pocitu života. Do takýchto rezerv vyžaruje duchovné svetlo, ktoré v nás roznečuje meditácia. Z človeka plného sebeckých požiadaviek sa nikdy nestane disciplinovaný duchovný bádateľ. Ale tí, ktorí dosiahnu skutočnú empatiu so svojimi blíždymi, ktorí vedia, čo je to nezištná láska, ktorí nie sú pohltení výlučne svojimi pocitmi, majú nadbytok duše, ktorý možno nabiť silami získanými z duchovného vzdelávania. Svetlo jasnovidectva sa rodí v pocitoch, ktoré sa zbavujú egoizmu.

Keď človek pokročil do bodu, keď je schopný žiť v duchovnom svete, môže sa postupne naučiť obliekať svoje skúsenosti do bežných pojmov. Odovzdané v tejto podobe ich môže uchopiť

každá zdravá mentalita. Nie je potrebné, aby bol každý duchovným vyšetrovateľom, ako aby každý z nás individuálne robil laboratórne testy, aby sme zistili, či to, čo hovorí veda, je pravdivé alebo nie. Tí, ktorí sú poverení oznamovaním výsledkov duchovno-vedeckého výskumu, sa nevyhýbajú mysliteľom zdravého rozumu. Skutočne zdravé mysle ľahko vidia pravdivosť výrokov duchovného bádateľa. Jediní ľudia, ktorí spochybňujú jeho zistenia, sú tí, ktorí k nim pristupujú s predsudkami. To platí v prípade duchovnej vedy, ktorá je ovocím jasnovideckého výskumu. Umožňuje ľudským bytostiam získať prístup do sveta duchovných skúseností.

Pohľad, ktorý môžu duchovní vedci v súčasnosti dosiahnuť prostredníctvom zvýšeného vedomia, bude – aspoň do určitej miery av určitých oblastiach dosiahnuteľný pre všetkých ľudí v budúcnosti. Úlohou ľudstva 20. storočia bude, aby si uvedomilo, že duša sa vyvíja, že prechádza život za životom v priebehu zemského vývoja, a tak absorbuje z rôznych kultúrnych epoch to, čo každá takáto epocha ponúka.

Ak sa dnes človek pozrie viac než bežne vnímavým okom na ľudskú rasu na celej Zemi, uvedomí si, že má dve ľudské vlastnosti, ktoré v staroveku jednoducho neexistovali. Toto je fakt, ktorý sa dá dokázať. Dve nové vlastnosti sú poverenie a svedomie a budú sa rozvíjať stále viac a viac, keď človek podrobuje svoj život duchovnému vzdelávaniu. Súcit a svedomie boli v určitom bode evolúcie nové akvizície.

Veľa z toho, čo sa nazýva súcit, nie je hodné tohto výrazu. Skutočný súcit je schopnosť zabudnúť na seba a vstúpiť do bytia druhého tak úplne, že človek cíti svoje utrpenie tak, ako ho cíti on. Pri takomto pocite spolupatričnosti sa celkom zabúda na vlastné ego; jeden žije úplne v skúsenosti druhého. Predpokladajme na chvíľu, že by to príroda tak zariadila, že vo chvíli, keď sa človek oslobodil od úzkeho zaujatia, mal morálne rovnakú skúsenosť, aká sa mu dostavuje každý deň, keď

zaspáva. Keď už nedokáže udržať kontrolu nad svojím telom a jeho mozog prestane slúžiť jeho duši ako nástroj a on ide spať, vedomie zmizne. Človek môže, samozrejme, aj zo súcitu upadnúť do bezvedomia. Ale to by bolo v krajnom prípade egoistické, lebo potom by sa nemohol úplne odovzdať citom iného. V tomto zmysle by upadnutie do bezvedomia znamenalo morálne zlyhanie, zatiaľ čo súcit je jedným z dvoch prostriedkov, ktorými sa človek oslobodí od seba bez straty vedomia. Svedomie je to druhé. Hovorí k nášmu najvnútornejšiemu bytiu; poslucháč sleduje prikázanie hlasu, ktorý preniká tam, kde žije jeho ego. Podriaďuje svoje ja niečomu väčšiemu, ako je on sám. Súcit a svedomie sú teda sily, ktoré človek v súčasnosti rozvíja. Vedomie bude ďalej stavať na základoch foriem, ktoré súcit a svedomie doteraz nadobudli, pričom bude pokračovať v rozvíjaní duchovnej vízie, ktorá bola predtým dosiahnuteľná iba v abnormálnych stavoch vedomia. Povedať to neznamená robiť proroctvo, ale konštatovať fakt určený prísne vedeckými prostriedkami. Keď si uvedomí, aký vplyv má súcit a svedomie na ľudskú dušu. Človek dvadsiateho storočia bude mať určitú priamu skúsenosť v úplne obyčajnom stave vedomia. Pochopí niečo, čo by sa dalo položiť nasledujúcim spôsobom. Vidíme, že človek pri narodení niečo zdedí po svojich predkoch. Hoci je duchovnou bytosťou, musí sa fyzicky inkarnovať v danej rodine a obliecť sa do dedičných vlastností. Dávno predtým, ako sme mali niečo také ako vedu, ľudia poznali dedičnosť, ale dali jej úplne iné meno. Ich výraz pre to bol „prvotný hriech“. Každý, kto chápe, čo Starý zákon myslel pod dedičným hriechom, vie, že tento výraz mal oveľa plnší význam, než mu doteraz pripisovala veda, pretože sa vzťahuje na morálne aj fyzické vlastnosti. Tí, na ktorých súcit a svedomie priniesli ovocie, však povedia, že hoci narodenie nám osedlá predispozície, ktorých sa nemožno zbaviť, sme obdarení aj niečím, čo nie je späté s hmotou a čo nám umožňuje povzniesť sa nad seba a vstúpiť do duchovného sveta. Existuje jedna sféra – sféra

vlastnej duše – kde bude priama duchovná vízia. Ľudské bytosti potvrdia, že hoci sú na jednej strane späté s fyzickou hmotou, na druhej strane duša ukrýva žiarivého pomocníka schopného pozdvihnúť nás za seba, je to pocit, ktorý naznačuje nasledujúce porovnanie. Predpokladajme, že je tu niekto, komu je ťažké uveriť, že všade nás obklopuje vzduch a vyplňa každý prázdny priestor. Jediné, čo musí urobiť, aby sa presvedčil, je vytvoriť vákuum a pozorovať, ako sa doň naháňa vzduch. Práve takýto prázdny priestor v duši vytvára súcit a svedomie, ktoré nás obe odpútavajú od nášho ega. Do tohto vákua prúdi duchovná entita, ktorú poznáme ako Krista. To nám dáva osobnú skúsenosť s tým, že môžeme prijať Krista do seba. Kristus, ktorý je prítomný v duchovnej atmosfére, rovnako ako vzduch je prítomný vo fyzickej atmosfére a prúdi do každého priestoru, ktorý nájde prázdny. Na tejto vysokej úrovni sa normálne vedomie skutočne môže stať duchovnou víziou a nikto, kto má túto skúsenosť, ju nebude považovať za subjektívnu. Namiesto toho uzná, že taká možnosť musí byť. Uvedomí si, že boli časy, keď to bolo ešte neznáme, a okamih, keď sa to prvýkrát stalo možným. Bude si vedomý toho, že to, čo zažíva, sa dostalo na zem z duchovných oblastí a spojilo sa s tým ako Kristov impulz. Na tento Kristov impulz sa človek 20. storočia bude nevyhnutne pozeráť ako na silu, ktorá vstúpila do pozemského vývoja v určitom okamihu ako na skutočnú historickú udalosť. To nastolí obdobie, keď už nebude mať zmysel hovoriť, že Kristus je len myšlienka. Namiesto toho ľudia povedia, že Kristovu skúsenosť je možné chápať tak, že sa odohráva len v tej či onej individuálnej duši, rovnako ako filozofi tvrdia, že nič také ako farba nemôže existovať bez očí, ktoré by ju vnímali. Farby však nevďačia za svoju existenciu vnímajúcim očiam; pravdou je skôr to, že oči sú vytvorené svetom svetla. Skutočnosť by sa preto mala vyjadriť takto: „Niet očí bez svetla“. Rovnako je pravdou, že bez historického Krista by ľudské bytosti nemohli zažiť Krista ani Kristovu moc v sebe. Takže spoznajú Krista ako duchovnú bytosť a

uvedomia si, že táto bytosť kedysi skutočne žila na zemi ako fakt histórie a obetovala sa, aby sa stala jednotou so zemou. Budú sa môcť dostať do duchovného sveta a objaviť tam Krista.

Goethe často našiel ten správny spôsob, ako uviesť nejaký fakt alebo iný, a možno by sme si mohli požičať jeden z jeho výrokov, aby sme vyjadrili to, o čom sme tu diskutovali; môže nám slúžiť ako ukazovateľ. Goethe povedal, že oko bolo vybudované svetlom na vnímanie svetla: oko bolo vyčarované svetlom z orgánov, ktoré boli pôvodne neurčité. Pokračuje ďalším vyhlásením, ktoré upozorňuje na impulz, ktorý v sebe skrývame, aby sme objavili Boha:

„Neboli naše oči hlboko zo slnka.

Ako mohli vidieť svetlo?

Nebola naša sila získaná Božím vlastným bytím.

Ako sme sa mohli tak cítiť vo Veci božskej radosti.”

Tak ako je oko vyčarované svetlom, tak aj ľudská sila vidieť Boha je vyčarovaná samotným Bohom, keď žije a pohybuje sa v nás a všade okolo nás. Tí, ktorým vlastná podobnosť Kristovi umožňuje zažiť Krista v kráse citu a vhľadu, budú vedieť, že je to možné len preto, že Kristus kedysi zostúpil na zem a žil tu, historická postava. Tak ako slnečné svetlo vyvoláva oči v ľudských telách, tak aj historický Kristus vyvoláva Kristov život v dušiach ľudí.

„Ak by duša človeka nebola podobná Kristovi, ako by skutočne mohla zažiť Krista? Ak Kristus nežil ako historická postava, ako by mohla ľudská duša niekedy spoznať ten najúžasnejší pocit: cit pre Krista? Taký bude tenor komentára Twentieth Century. Práve v momente, keď ortodoxná veda dospeje k bodu, že popiera Kristovi akúkoľvek historickú realitu, duchovná veda bez toho, aby sa spoliehala na dokumenty, povie, že keďže človek môže zažiť Krista, vie, že Kristus skutočne historicky žil ako životodarná sila,

ako slnko v tú duchovnú ríšu, odkiaľ ľudská evolúcia čerpá svoje živiny.